

Omvärlds-
analys för
högskolan

Arbetsrapport nr 1

[www.hsv.se/verksamhet/
utredningar/
omvarldsrapporter.html](http://www.hsv.se/verksamhet/utredningar/omvarldsrapporter.html)

Politik i förändring

– den högre utbildningen och forskningen
och deras relation till samhället

Av Joachim Vaverka och Marit Waerness

Politik i förändring

– den högre utbildningen och forskningen
och deras relation till samhället

Av Joachim Vaverka och Marit Waerness

Omvärlds-
analys för
högskolan

Arbetsrapport nr 1

[www.hsv.se/verksamhet/
utredningar/
omvarldsrapporter.html](http://www.hsv.se/verksamhet/utredningar/omvarldsrapporter.html)

Högskoleverket 1999

Politik i förändring – den högre utbildningen och forskningen och deras relation till samhället

Producerad av Högskoleverket, mars 1999

Omvärldsanalys för högskolan, Arbetsrapport nr 1

ISBN 91-88874-21 4

Innehåll: Joachim Vaverka och Marit Waerness

Form: Informationsavdelningen, Högskoleverket

Tryck: Högskoleverket, Stockholm, mars 1999

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning: Om rapporten	6
Grundutbildning	7
Efter kriget – allmän bildningshöjning, arbetslivets behov och samhällets omvandling	7
Öka tillträdesmöjligheterna	7
U 68-reformen – ett helhetsgrepp på den högre utbildningen	8
Högskolan som regionalt utvecklingsinstrument	10
1993 års reform – studenternas efterfrågan och internationell konkurrens	11
Högskolans roll i kunskapsområdet	13
Forskning och forskarutbildning	14
Efter kriget – från kulturyttring till samhällelig förändringsfaktor	14
Dimensionering av forskarutbildningen	14
Forskning på 1980-talet: Ett internationellt konkurrensmedel	15
Fortsatta satsningar – forskning för ekonomisk tillväxt	16
1990-talet: Ökat samspel mellan forskningen och det omgivande samhället	17
Betoning av kvalitet och konkurrenskraft	18
Forskningspolitikens inriktning 1997–1999	19
Forskning 2000: Utgångspunkt för en ny färdriktning?	21
Referenser	24

Sammanfattning

1960- och 1970-talens utbildningspolitik fokuserade främst på olika gruppers rätt till utbildning och yrkesmöjligheter. Under 1980- och 1990-talen har ställningstagandena karakteriserats av hänsynen till näringslivets krav på utbildad arbetskraft. Högskolereformerna 1977 och 1993 utgör vattendelare i den utbildningspolitiska utvecklingen. Reformerna var bägge koncentrerade på hur den grundläggande högskoleutbildningen skulle organiseras och styras. Forskningen och forskarutbildningen har inte i samma utsträckning omfattats av genomgripande reformer.

Några trender i forskningspolitiken är dock tydliga – och pendeln har svängt flera gånger. Från att till en början mest ha betraktats som en individuell och kulturell angelägenhet blev under 1960- och 1970-talen forskning och speciellt forskarutbildning en samhällsangelägenhet innehållande politiska frågeställningar. Bl.a. gällde det att ”få ut” fler forskare i samhället, genom att öka genomströmningen och effektiviteten i forskarutbildningen. På 1980-talet dominerade bilden av ny kunskap som ett strategiskt och internationellt konkurrensmedel.

1990-talets forskningspolitik inryms under rubriker som expansion, innovation och tillväxt. Samspelet mellan forskning, samhälle och näringsliv fokuseras. Forskningens samhällsnytta och forskarutbildningens effektivitet står i fokus. Den senaste forskningspolitiska utredningen – Forskning 2000 – har just presenterat ett underlag för en ny forskningspolitik med ökad fokus på högskolans huvuduppgifter och grundforskningens betydelse.

Inledning: Om rapporten

I denna rapport ges en översikt över viktiga drag i den svenska utbildnings- och högskolepolitiken från 1950-talet och fram till idag. Syftet är att ge en kortfattad och överskådlig bild av de politiska *intentionerna*, så som de har utformats i centrala propositionstexter. Rapporten går inte in på hur universitet och högskolor reagerat på den förda politiken eller hur systemet fungerat i praktiken. Att ge en överblick över tidigare utbildnings- och forskningspolitiska programförklaringar är dock viktigt som underlag för förståelse av dagens utbildnings- och forskningspolitiska diskussion.

Rapporten bygger på några viktiga budget-, utbildnings- och forskningspolitiska propositioner under perioden. Med viktiga menas att propositionerna behandlar någon av de två stora reformerna på högskoleområdet (1977 och 1993 års reformer) och/eller att propositionerna har skrivits direkt efter ett politiskt regimskifte så att man kan förvänta en ny ton eller tyngdpunktsförskjutning i innehållet. De treåriga forskningspropositionerna under 1980- och 1990-talen har också behandlats. Rapporten innehåller två delar. Först beskrivs grundutbildningen och de utbildningspolitiska intentionerna. Sedan behandlas huvuddragen i politiken vad gäller forskning och forskarutbildning. Övrig forskning behandlas endast i den mån den relateras till universitetsforskningen.

Grundutbildning

Efter kriget – allmän bildningshöjning, arbetslivets behov och samhällets omvandling

Efterkrigstidens Sverige präglades av en snabb och omfattande utveckling på alla samhällslivets områden. Produktionens och handelns expansion bidrog till ett ekonomisk uppsving som kom största delen av landets befolkning till del. Samtidigt fanns brister, inte minst i den infrastruktur som skulle bana väg för fortsatta framsteg. Bl.a. framstod utbildningskapaciteten som otillräcklig. Industrin och förvaltningen behövde i större utsträckning akademiskt utbildad personal samtidigt som det ökade välståndet ställde krav på en mer allmän bildningshöjning.

I denna miljö genomfördes under 1950-talet och början av 1960-talet ett omfattande utredningsarbete som ledde till en successiv reformering av den högre utbildningen. En central fråga var hur man skulle prioritera mellan det ökade behovet av kvalificerad arbetskraft inom bestämda områden och individens egen rätt att välja högre utbildning. Frågan kom till uttryck bl.a. i diskussioner om antagningsbegränsning till vissa utbildningar och ökad antagningskapacitet till andra.¹

Under 1960- och 1970-talen växte uppfattningen att samhället borde ta ett större ansvar för den enskilda människans livssituation. Tilltron till planering och reglering som medel för att nå en önskad framtid var samtidigt stor. Samhällets institutioner och de stora organisationerna fick till uppgift att bidra till demokratisering, välfärdsutveckling och klassutjämning. Detta har kallats de stora systemlösningarnas tid, och systemtänkandet kom naturligt också att påverka utbildningsväsendet.

Utbildningspolitiken blev ett viktigt instrument i samhällsomdaningen, och den högre utbildningens utformning ansågs kunna påverka samhällsutvecklingen på lång sikt. Struktur, arbetsformer, innehåll, antagning och även kvalitetsbegreppet i högre utbildning kom att relateras till samhällets behov.²

Öka tillträdesmöjligheterna

För att utjämna sociala skillnader i samhället krävdes ökade möjligheter för fler att få tillträde till högre utbildning. I ökad utsträckning och utifrån fördelningspolitiska utgångspunkter ville man från statsmakternas sida planera och fördela

---

¹ Byråkratin i backspegeln. Femtio år av förändring på sex förvaltningsområden, (SOU 1997:7), s. 60–63.

² SOU 1997:7, s. 66.

utbildningsplatser i förhållande till olika sociala grupper och geografiska regioner. Det fanns också en önskan att förändra utbildningen så att man kunde förbättra möjligheterna för redan yrkesverksamma att utnyttja universitets- och högskoleorganisationen.

Således föreslogs en kombination av längre och kortare studievägar. Syftet var att undvika återvändsgränder och underlätta möjligheterna för *återkommande utbildning*, vars mål ytterst var att främja social utjämning och rättvisa mellan generationerna. Ett system med återkommande utbildning förutsattes få följder inte bara för utbildningssektorn, utan skulle lika mycket innebära ett lyft för arbetsmarknadens sätt att fungera. Att varva yrkesverksamhet och återkommande utbildning skulle kunna bli ett sätt för såväl individen som för arbetsmarknaden att möta de snabba kunskapsmässiga, industriella och samhälleliga förändringar som gjort tidigare utbildningar föråldrade.³

U 68-reformen – ett helhetsgrepp på den högre utbildningen

Mot slutet av 1960-talet hade Sverige en postgymnasial utbildning med stort omfång och stor bredd, men den var uppdelad på ett flertal olika huvudmän och relativt fragmentiserad. Studentantalet hade mer än fyrdubblats från 1960 (ca 32 000 studenter) till 1970 (ca 130 000 studenter). Ökningen var överlägset störst inom de samhällsvetenskapliga utbildningsområdena, vilket drastiskt hade förändrat den traditionella balansen mellan olika fakulteter. I syfte att skapa en mer enhetlig utbildningsorganisation, möta den stora studentexpansionen och främja en helhetssyn på den postgymnasiala utbildningen tillsattes 1968 den s.k. U 68-utredningen. Dess förslag kom sedan att läggas till grund för 1975 års proposition om reformering av högskoleutbildningen.

Den av riksdagen beslutade högskolereformen *den nya högskolan* trädde i kraft den 1 juli 1977.⁴ Reformen fastställde de yttre ramarna för högskolans verksamhet såsom studieordning, tillträdesregler, lokalisering, institutionell organisation och anslagssystem. Ramarna syftade i första hand till att skapa gynnsamma förutsättningar för nya grupper studerande och för att utveckla utbildningens innehåll. Man skulle tillgodose såväl de studiesökandes önskemål som samhällets skilda och föränderliga behov av välutbildad arbetskraft. Reformen var inte avsedd som en engångsåtgärd, utan som startpunkten för ett långsiktigt och systematiskt arbete med att förbättra utbildningens kvalitet, finna vägar till breddad rekrytering av studerande och vidga högskolans samverkan med samhällslivet i övrigt.⁵

Konkret ville man samla all postgymnasial utbildning under begreppet ”högskolan” och skapa en likställighet mellan de olika former av högre utbild-

---

³ SOU 1997:7, s. 57.

⁴ Prop. 1976/77:59, Utbildning och forskning inom högskolan m.m., UbU1976/77:20, rskr 1976/77:246.

⁵ Prop. 1977/78:100, Bilaga 12, s. 367–368.

ning som förekom. Diskussionen om akademisk kvalitet och allmänna bildningsideal fick i detta sammanhang stå tillbaka för en mer arbetsmarknadsanpassad syn på den högre utbildningen. Samtidigt betonade reformen att all högskoleutbildning skall vila på vetenskaplig grund. *Forskningsanknytning* skulle bli ett ledord.⁶

Reformen poängterade betydelsen av en sammanhållen planering för all högskoleutbildning. Likställighet och lika behandling skulle gälla för behörighetskrav och lärartjänstorganisation, för krav på forskningsanknytning, fasta forskningsresurser eller konstnärligt utvecklingsarbete. I det nya planeringssystemet drogs dock en mycket tydlig gräns mellan grundutbildning och forskning och forskarutbildning. För forskningsverksamheten tillämpades den sedan tidigare använda fakultetsområdesorganisationen, medan verksamhetsplanering och resursfördelning inom grundutbildningen skulle följa fem *yrkesutbildningssektorer*: teknisk yrkesutbildning, administrativ, ekonomisk och social yrkesutbildning, vårdyrkesutbildning, utbildning för undervisningsyrken samt utbildning för kultur- och informationsyrken. Planeringssystemet gick med detta tvärt emot vad som annars förespråkades i reformen om att se utbildning och forskning som en helhet.

Det som skulle styra utbildningsplaneringen var arbetsmarknadens efterfrågan på utbildad arbetskraft och individernas efterfrågan på utbildning. Samtidigt infördes restriktionen att mängden resurser som samhället ansåg sig kunna anvisa skulle utgöra den ytterst bestämmande faktorn. Det skapades en generell *antagningsbegränsning*. Man skulle balansera fördelningen av ett antal tillgängliga platser med hänsyn till utvecklingen av både individuella och arbetslivets behov. Till de flesta allmänna utbildningslinjerna föreslogs antagningen vara central, medan platserna på de linjer som låg inom den filosofiska fakulteten och de fristående kurserna skulle antas lokalt. Sverige fick ett system med en inter-nationellt sett ovanlig kombination av massuniversitet och antagningsbegränsning.

Som del av reformen fattades också principbeslut att nytillkommande högskoleutbildning huvudsakligen skulle förläggas till andra orter än de dåvarande universitetsorterna. De tidigare inrättade universitetsfilialerna i Örebro, Växjö, Karlstad och Linköping blev självständiga högskolor. För att underlätta den fortsatta utbyggnaden delades landet in i sex högskoleregioner, i vilka utbildningens lokala förankring var ett högt prioriterat mål. Högskoleutbildningens förnyelse skulle grundas på ett lokalt förankrat utvecklingsarbete i nära kontakt med arbetslivet. I utbildningsutbudet skulle ingå lokala utbildningslinjer där lokala initiativ skulle möjliggöra utvecklingen av yrkesinriktade utbildningslinjer.⁷

---

⁶ Prop. 1976/77:59, s. 24.

⁷ Prop. 1975:9, Reformering av högskoleutbildningen, s. 2–4.

Utifrån analyser av kvarvarande problem i den högre utbildningen fastlades i propositionen linjerna för ett fortsatt reformarbete:⁸

- att ytterligare öka utbildningens *tillgänglighet*, särskilt för andra studerandegrupper än de traditionella, och därmed främja den sociala utjämningen,
- att *bredda och differentiera* det samlade utbildningsutbudet, särskilt med hänsyn till anknytningen till arbetsmarknaden och förnyelsen av arbetslivet,
- att *demokratisera* utbildningens organisation och anpassa dess verksamhetsformer till en mer allsidig rekrytering av studerande.

Regeringen betonade således att man vid rekrytering till högre utbildning skulle bryta det negativa mönster som följer av snedrekrytering utifrån social och ekonomisk bakgrund. Uppfattningen om utbildningen som klassutjämningsinstrument kompletterades samtidigt av uppfattningen att högskolan skulle bidra till individens sociala och kulturella utvecklingsmöjligheter och till den snabba förnyelsen av samhället och arbetslivet. Utbildning och forskning skulle gradvis bli oundgängliga komponenter i det långsiktiga arbetet med att trygga full sysselsättning och att stärka och stimulera näringslivets utveckling.⁹

Högskolan som regionalt utvecklingsinstrument

De målsättningar som fanns med i 1960- och 1970-talets reformer låg länge fast. 1980-talets utbildningspolitik kom i mångt och mycket att handla om att få de beslutade reformerna genomförda. Samtidigt underströks vikten av att sprida den högre utbildningen geografiskt. De regionala högskolorna tillmättes särskilt stor betydelse för möjligheter till fortbildning och vidareutbildning. Närhet betraktades som viktigt för såväl den redan yrkesverksamme individens möjligheter till kompetensutveckling som för det lokala näringslivets möjligheter att rekrytera kvalificerad arbetskraft.¹⁰ Högskolans regionala roll nödvändiggjorde samtidigt en breddning i utbildningen mot ekonomi och teknik.

Trots avsaknaden av fasta forskningsresurser betonades de regionala högskolornas roll som kontaktlänk mellan forskningen och det omgivande samhället. Högskolorna skulle inlemma det lokala näringslivet i ett forsknings- och utvecklingsarbete som skulle vara inriktat på respektive regions speciella förutsättningar.¹¹

---

⁸ Prop. 1975:9, s. 406.

⁹ Prop. 1983/84:100, Bilaga 10, s. 6–7.

¹⁰ Prop. 1984/85:100, Bilaga 10, s. 33.

¹¹ Ibid. s. 36.

1993 års reform – studenternas efterfrågan och internationell konkurrens

Antalet utbildningsplatser i Sverige hade, till skillnad från i andra OECD-länder, i princip varit konstant under 1970- och 1980-talen. Detta innebar att Sverige vid 1990-talets början i förhållande till några av de främsta konkurrens-länderna hade en procentuellt sett lägre utbildningsvolym.¹² En utgångspunkt för 1993 års utbildnings- och forskningsproposition var således att det krävdes en utbyggnad av den högre utbildningen i Sverige. Landet ansågs inte ha den kompetensnivå som krävs för att framgångsrikt kunna hävda sig i internationell konkurrens inom kunskapsintensiv varu- och tjänsteproduktion. Den genomsnittliga utbildningsnivån i flertalet företag var relativt låg, och endast ett antal stora och framgångsrika företag inom teknologiskt avancerad industri hade högutbildad arbetskraft. Enligt propositionen måste svenskt näringsliv uppgradera sin arbetskraft till lägst samma nivå som konkurrentländerna. Detta grundade man på studier genomförda av bl.a. Ingenjörsvetenskapsakademien.¹³ En bred och långsiktig satsning på kunskaps- och kompetensuppbyggnad ansågs nödvändig också för att upprätthålla och utveckla välståndet.

För att komma till rätta med problemet föreslogs en fortsatt utbyggnad av den högre utbildningen inom såväl grundutbildning som forskarutbildning. Satsningarna förklarades med att Sverige i förhållande till flera andra OECD-länder har en betydligt lägre examinationsnivå i förhållande till arbetskraftens storlek. I fokus för diskussionen stod Sveriges framtida konkurrensförmåga.

Utbildningsreformen 1993 sjuösattes också med en klart uttryckt ambition att i mycket större grad låta utbildningsutbudet anpassas till studenternas *efterfrågan*. 1970-talets fokusering på yrkesutbildningslinjer skulle ersättas av en ny struktur för ökad flexibilitet i grundutbildningen. Yrkesutbildningssektorerna hade redan under 1980-talet luckrats upp genom inrättandet av lokala linjer och genom att studenterna i större utsträckning komponerade egna utbildningar genom att kombinera fristående kurser. 1993 beslutades att yrkesutbildningssektorerna helt och hållet skulle avskaffas och varje lärosäte skulle erhålla ett generellt anslag för hela grundutbildningen.¹⁴ Ambitionen var att den enskilde individen borde ta ansvar för att utveckla sitt kunnande efter egen fallenhet. Möjligheten att sätta ihop en unik utbildningskombination var nu viktigare än existensen av förutbestämda yrkesvägar. Med 1990-talets glasögon ansågs att det skulle vara både teoretiskt och praktiskt omöjligt att förutse enskildheter i det framtida samhällets kompetensbehov. Det enda rimliga skulle vara att låta studentens egna intressen i större grad bestämma.

1993 års reform tog också tag i behov av förändringar mot bakgrund av internationaliseringen av utbildning och forskning, utvecklingen av IT och

---

¹² Prop. 1993/94:177, Utbildning och forskning. Kvalitet och konkurrenskraft, s. 27.

¹³ Ibid. s. 21.

¹⁴ SOU 1997:7, s. 68–69.

kraven på samspel mellan universitet, högskolor och företag för att stärka näringslivets konkurrensförmåga.¹⁵ Viktigt i sammanhanget var den fortskridande europeiska integrationsprocessen och samarbetet i Östersjöregionen. Internationaliseringen ansågs intimt förknippad med den tekniska utvecklingen inom framförallt informations- och kommunikationsområdet. Såväl produktionen och arbetslivet som utbildnings- och forskningssystemet förväntades påverkas drastiskt av den nya tekniken. Inte minst skulle användningen av IT förbättra den enskilde individens möjligheter till högre utbildning och näringslivets tillgång till kvalificerad arbetskraft.

Utbildnings- och forskningssystemens strategiska roll för den individuella kompetensutvecklingen betonades på nytt. 1970-talets slagord om ”återkommande utbildning” heter i 1990-talstapning *det livslånga lärandet*, vilket är ledord inom såväl grundskola och gymnasium som högre utbildning.

Under 1990-talet har utbyggnaden av grundutbildningen skett successivt. Antalet beviljade årsstudieplatser har ökat och åtgärder har vidtagits för att omstrukturera utbildningsutbudet. För att markera betydelsen av vetenskapligt tänkande har kraven på högskolans resultat i form av antalet avlagda examina från treåriga eller längre utbildningar ökat. Behovet av tekniska, datavetenskapliga och naturvetenskapliga utbildningar har uppmärksamrats särskilt. Det har varit ett uttalat mål att öka antalet examinerade från dessa utbildningar med 25–30 procent under en treårsperiod.

Samtidigt som universitets- och högskoleväsendet byggts ut har införda förändringar avsetts medverka till att höja *kvaliteten* på verksamheten. Detta innebär både en generell (pedagogisk och innehållsmässig) kvalitetshöjning inom grundutbildningen och ett förstärkt samband mellan grundutbildning och forskning. Tongångarna är bekanta från 1977 års reform, men nu har dessa samband definierats som ett viktigt kvalitetskriterium. Nytt är också att jämställdhetsarbetet betraktas som en kvalitetsfrämjande åtgärd. Ökad representation av det underrepresenterade könet anses bidra till nya infallsvinklar och ett bredare perspektiv i verksamheten.

Ett problem som påpekades var att den högre utbildningen har varit inriktad på den offentliga sektorn snarare än näringslivets behov, varför en befruktande växelverkan mellan universitet och högskolor och näringslivet i stor utsträckning saknats. För att komma till rätta med dessa problem betonade statsmakterna att det ankommer på universitet och högskolor respektive företag att bryta de gamla barriärerna för att öka rörligheten mellan de olika miljöerna. I propositionen 1993/94:177 Utbildning och forskning. Kvalitet och konkurrenskraft är regeringen av den uppfattningen att de universitet och högskolor som anpassar sitt utbud, både vad avser grundutbildning och forskning, till

---

¹⁵ Prop. 1993/94:177.

arbetsmarknadens krav, kommer att vara ”framgångsrika i den framtida konkurrensen om studenterna”, och därmed också klara sig i den ”allt hårdare konkurrensen mellan lärosätena”.

Högskolans roll i kunskapssamhället

I budgetpropositionen för 1998 pekar regeringen igen på betydelsen av en *sammanhållen högskola* som ”ger en god garanti för en fruktbar växelverkan mellan vetenskapens, samhällets och yrkeslivets krav”¹⁶. Förändringarna i samhället och arbetslivet gör att det krävs alltmer kvalificerad – och återkommande – utbildning. Det livslånga lärandet ses som en förutsättning för utvecklingen av samhälls- och arbetslivet.

Med en sammanhållen högskola skall forskning och utbildning bättre hållas samman, konkret genom att forskande lärare deltar i undervisningen och de permanenta forskningsresurserna vid högskolorna byggs ut. Alla lärare i högskolan föreslås medverka i grundutbildningen.

Högskolans samverkan med det omgivande samhället – den s.k. tredje uppgiften – understryks. ”Högskolan behöver stimulans utifrån” och ”forskarna är beroende av samhället” lika väl som samhället är beroende av den kunskap som skapas inom högskolan. En viktig ambition i linje med kraven på utbildning och det livslånga lärandet är att högskolan skall vara öppen för alla och målet är att alla behöriga sökande skall kunna beredas plats i högskolan.

Landets behov av ökade kunskaper står igen i fokus. Nu är det kanske inte så mycket i form av att många gått genom speciella yrkesutbildningar, specifika linjer eller program utan mer att *allt fler behöver bli utbildade, kritiskt tänkande, flexibla och lärande individer*. Konkreta reformåtgärder syftar till att högskolan skall hitta sin roll i detta gedigna uppdrag.

---

¹⁶ Prop.1997/98:1, Utgiftsområde 16, s. 45.

Forskning och forskarutbildning

Efter kriget – från kulturyttring till samhällelig förändringsfaktor

Från att tidigare framförallt ha betraktats som en individuell och kulturell aktivitet, knuten till enskilda professorers verksamhet, lyftes forskningen under 1950-talet fram som en viktig förändringsfaktor som skulle bidra till utvecklingen av samhället och Sverige. Gradvis och i takt med det under 1960-talet växande allmänna politiska intresset ökade intresset för frågor om forskning och forskarutbildning.

En huvudambition var att antalet forskarutbildade skulle öka. I 1969 års forskarutbildningsreform, som byggde på en forskarutredning som startades 1963, var genomströmning och effektivitet de centrala ledorden. Forskarutbildningen skulle effektiviseras i syfte att tillgodose den traditionella uppgiften att förse universiteten med nya lärare, men också för att producera tillräckligt med vetenskapliga experter – problemlösare – som kunde ta itu med konkreta uppgifter i samhället.¹⁷

Som ett led i forskarutbildningsreformen skulle den dåvarande licentiatexamen och doktorsgraden avskaffas och ersättas av en ny generell doktorsexamen. Den nya examen baserades på en systematiskt planerad utbildningsgång för respektive doktorand och ökade inslag av metodundervisning och handledning. Studietiden skulle begränsas till fyra år, och därmed skulle genomströmningen i utbildningen öka.

Dimensionering av forskarutbildningen

Parallellt med den kraftiga ökningen av antalet antagna till forskarutbildningen under 1960-talet uppstod en diskussion om det egentliga *behovet av forskarutbildade i samhället* och huruvida tillträdet till forskarutbildningen borde vara fritt eller antagningen begränsad. Det fanns en fruktan att antalet inom forskarutbildningen skulle växa sig för stort. Med 1970-talet blev dimensioneringsfrågan aktuell. I 1979 års forskarutbildningsutredning hävdades att en dimensionering skulle skapa balans mellan tillgången på forskarutbildade, arbetsmarknadens behov och de studerandes önskemål om att få genomgå utbildningen.

Kort därefter kom man dock fram till att det fanns en potentiell risk att det i framtiden skulle råda brist på forskarutbildade. Doktoranderna svarade i själva

---

¹⁷ SOU 1997: 7, s. 72–73.

verket också för en betydande del av svensk forskning. Inriktningen av reformpolitiken ändrades. I propositionerna från 1980-talets början gällde det åter att öka antalet forskarutbildade. Doktoranderna ansågs spela en central roll för förnyelsen av forskningen. För att främja villkoren för de forskarstuderande förbättrades studiefinansieringen i forskarutbildningen och åldersgränsen för utbildningsbidrag för doktorander avskaffades.

Redan 1988 förändrades dock synen på antagningen igen. Tidigare hade antalet antagna fått begränsas endast om det var ”oundgängligen nödvändigt”, men från och med 1988 får endast det antal antas som ”kan erbjudas godtagbara villkor i fråga om handledning och studievillkor i övrigt”. Viktigare än en stor antagning är nu resultatet, i form av fler utexaminerade och färdiga forskare, samt de forskarstuderandes villkor under utbildningen.

Regeringen diskuterade nu också för första gången hur man skulle sätta press på lärosätena att leva upp till ambitionerna och åstadkomma mätbara resultat inom forsknings- och forskarutbildningsområdet. Bl.a. presenterades ett förslag att använda ekonomiska styrmedel i form av aktivitetsrelaterade fakultetsanslag. Denna, till synes mycket offensiva politik på forskningsområdet, begränsades dock till några få institutioner.¹⁸

Mot slutet av 1990-talet tog regeringen åter på allvar upp frågan om forskarutbildningens effektivitet. I 1997 års budgetproposition föreslogs ökade resurser till forskning och forskarutbildning. Bl.a. skall även mindre och medelstora högskolor tilldelas fasta forskningsresurser, vilket skall ge möjlighet att utbilda fler doktorander. Målsättningar om genomströmning och effektivitet – som funnits med sedan 1969 års forskarutbildningsreform – står i fokus.

För att uppnå genomströmningmålet föreslogs i budgetpropositionen för 1998 kvantitativa mål för examinationen vid varje lärosäte. Tanken var också att måluppfyllelsen skall bli styrande för lärosätets framtida anslag för forskning och forskarutbildning. Samtidigt föreslogs skärpt antagning och begränsning av möjligheterna att utnyttja studiemedel för forskarutbildning.¹⁹

Programförklaringen för *den nya forskarutbildningen* kan sammanfattas med att statsmakterna vill ha ett system med aktiva och effektiva forskarstuderande (även med risk för färre), som snabbt kan komma ut och verka i samhället.

Forskning på 1980-talet: Ett internationellt konkurrensmedel

Den politiska och ekonomiska debatten kom under 1980-talet mer och mer att handla om Sveriges roll och placering i ett internationellt sammanhang. Detta påverkade synen på forskningens roll. Landets ekonomiska svårigheter ansågs bl.a. bero på otillräcklig satsning på forskning och utveckling under tidigare år. Nu krävdes en djupgående omstrukturering av det svenska näringslivet, med

---

¹⁸ SOU 1997:7, s. 74.

¹⁹ Prop. 1997/98:1, s. 90.

förnyelse av basnäringarna och den traditionella industrin och en ökad framväxt av nya och kunskapsintensiva branscher.²⁰ En långsiktig förstärkning av Sveriges industriella och tekniska kunskapsbas ansågs nödvändig för att slå vakt om och utveckla industrins internationella konkurrenskraft.²¹

För att komma igång med omställningen ville regeringen satsa på mer grundforskning bl.a. inom teknik, för att sedan öka det teknologiska kunnandet inom näringar som skogsindustrin, gruv- och metallindustrin, den elektrotekniska industrin samt den kemiska industrin. Samtidigt började ingenjörsutbildningarna tydligt prioriteras.

I 1983 års forskningsproposition behandlades den sektoriellt inriktade forskningen å ena sidan och grundforskningen å andra sidan, samt förhållandet mellan statligt finansierad forskning och näringslivets forsknings- och utvecklingsinsatser.²² Beslut fattades om att öka anslagen till både grund- och sektorsforskningen, i syfte att öka kvaliteten och öka antalet verksamma forskare, framförallt genom en tydligare satsning på unga forskare.²³ En utveckling av formerna för samverkan mellan den statligt finansierade forskningen och näringslivet ansågs vara en central uppgift, liksom fortsatt stimulans av det internationella forskarutbytet.²⁴

De långsiktiga prioriteringarna när det gällt universitetsforskningen riktades mot fyra satsningsområden, där svensk forskning ansågs bära kunna ligga långt framme: miljövardsinriktad forskning, informationsteknologi, materialteknik och bioteknik. Inom sektorsforskningens domäner återfanns särskilda forskningsanslag för områden hemmahörande inom i princip samtliga departement.

Anslagen till forskning inom Utbildningsdepartementet område ökades med sammanlagt 110 miljoner kronor. Huvuddelen av dessa medel anslogs till teknik, naturvetenskap och medicin, men även humaniora och samhällsvetenskapliga områden fick ökade anslag. Det beslutades också att forsknings- och utvecklingsverksamheten vid mindre högskoleenheter skulle få särskilt stöd.

Fortsatta satsningar – forskning för ekonomisk tillväxt

1987 års forskningsproposition betonade forskningens *strategiska betydelse* för en stabil tillväxttakt i ekonomin. För att garantera välfärdens överlevnad och det kulturella arvets fortbestånd behövs en stark ekonomi. Detta skulle stå i centrum för den kommande treårsperiodens forskningspolitik.²⁵

De statliga anslagen till såväl grund- som sektorsforskning föreslogs ligga kvar på samma nivå som tidigare, ca 11,3 miljarder kronor.²⁶ En anslagshöjning

---

²⁰ Prop. 1983/84:107, Forskning, s. 5.

²¹ Prop. 1985/86:100, Bilaga 10, s. 34.

²² Prop. 1983/84:107.

²³ Ibid. s. 1.

²⁴ Ibid. s. 1.

²⁵ Prop. 1986/87:80, Om forskning.

²⁶ Ibid, s. 6.

om ca 500 miljoner föreslogs till grundforskningen, vilken huvudsakligen var avsedd för en generell förstärkning av högskolan.

Generellt prioriterades liksom under föregående treårsperiod en satsning på unga forskare – inrättande av flera doktorandtjänster, höjning av utbildningsbidragen och nya forskarassistenttjänster som skulle förbättra möjligheterna för de forskarstuderande att fortsätta en akademisk karriär efter doktorsexamen. Forskningsområden som lyftes fram var de s.k. kulturvetenskaperna, informationsteknologi, bioteknik samt miljövårdsinriktad forskning. Inom Utbildningsdepartementets område ökades forskningsanslagen och huvuddelen avsåg generella förstärkningar, bl.a. inrättande av 67 nya professurer. Forskningsråden inom naturvetenskap, medicin och humaniora och samhällsvetenskap fick en förstärkning om ca 43 miljoner kronor. Utöver dessa generella förstärkningar fick såväl högskolan som forskningsråden tillskott genom insatser på s.k. riktade områden.²⁷

1990-talet: Ökat samspel mellan forskningen och det omgivande samhället

I den snabbt föränderliga verklighet som man på 1990-talet både diskuterat och präglats av, uppfattas *samspelet* mellan forskning, näringsliv och samhälle allt viktigare.

Enligt den prioritering som lades fast i forskningspropositionen 1989 skulle statens stöd till forskning och utveckling i första hand avse grundläggande forskning. Insatser för tillämpad forskning ansågs i huvudsak vara en uppgift för näringslivet. Bland de konkreta åtgärderna föreslog regeringen en förstärkning och utbyggnad av forskningsråden. Två nya forskningsråd, ett socialvetenskapligt och ett teknikvetenskapligt, inrättades, samtidigt som övriga forskningsråd fick ökade resurser. Den humanistiska forskningen tilldelades ökade resurser. Vidare beslutades om åtgärder för att öka forskningsaktiviteten vid de mindre och medelstora högskolorna.

Den vetenskapliga produktionen skulle öka och förbättras på alla områden från teologi till teknologi.²⁸ Utöver denna generella ambition fanns två tydliga prioriteringar, nämligen koncentrerad satsning på strategiska forskningsområden och ett förstärkt samspel mellan universitet och högskolor å ena sidan och näringslivet och samhället å den andra.

Regeringen pekade också på att internationaliseringen av samhället borde leda till en annan typ av forskningssatsning. Sveriges engagemang i internationellt forskningssamarbete skulle komma till uttryck genom ett alltmer aktivt deltagande i EG:s ramprogram och genom ett vidgat samarbete med östersjö-

---

²⁷ Prop. 1986/87, s. 2.

²⁸ Prop. 1989/90:90, Om forskning.

länderna. Utöver allmänna förstärkningar till dessa områden satsades särskilda medel på FoU-verksamhet i länder utanför den för svensk forskning traditionella samarbetskretsen. Dessutom förstärktes stödet till doktorandernas internationella kontakter och forskning vid utländsk institution.²⁹

Betoning av kvalitet och konkurrenskraft

I propositionen Utbildning och forskning. Kvalitet och konkurrenskraft (prop. 1993/94:177) pekade regeringen på att såväl varu- som tjänsteproduktion har blivit mer vetenskapsberoende, vilket kräver ett ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan universitet, högskolor och företag.³⁰ Ett sådant utbyte har också blivit vanligare. Verksamheterna går också mer och mer in i varandra, t.ex. när forskningsfronten inom teknikintensiva och medicinska områden ligger inom industrin och inte vid de vetenskapliga institutionerna.

De övergripande målen för utvecklingen av svensk forskning under perioden 1993-1996 skulle vara att satsa på en *förstärkning* av hela forskarsamhället, öka Sveriges internationella attraktionskraft och stärka det svenska näringslivets utvecklingsförmåga.

Regeringen ville avstå från att själv i enskildheter avgöra inom vilka områden förstärkningen skulle ske. I forskningspropositionen för 1993 underströk regeringen att insatserna borde vara ”koncentrerade och bygga vidare på redan vunna framsteg”.³¹ Denna strävan skulle förstärka både det humanistiska och samhällsvetenskapliga kunskapssökandet, ytterligare främja strategiska forskningsområden inom teknik och naturvetenskap samt vidareutveckla framgångsrik forskning för en bättre miljö. För att uppfylla dessa mål anvisades, förutom traditionella forskningsanslag, medel ur de avskaffade löntagarfonderna.³²

I det förslag som presenterades samtidigt med forskningspropositionen³³ preciserades användningen av löntagarfondmedlen till tre ändamål – strategisk forskning med naturvetenskaplig, teknisk och medicinsk inriktning, miljöstrategisk forskning och kulturvetenskaplig forskning. Medlen föreslogs disponeras av tre olika *stiftelser* – en stiftelse för strategisk forskning, en stiftelse för miljöstrategisk forskning och en stiftelse för kulturvetenskaplig forskning knuten till Riksbankens Jubileumsfond. Stiftelserna förutsattes få en betydande självständighet gentemot regering och riksdag. De forskningsinsatser som avsågs bli finansierade av stiftelserna skulle vara sådana som normalt inte kommer till stånd inom ramen för den vanliga finansieringen av forskning.

---

²⁹ Prop. 1989/90:90, s. 21.

³⁰ Prop. 1993/94:177, s. 23.

³¹ Prop. 1992/93:170, Forskning för kunskap och framsteg, s. 2.

³² Ibid. s. 2.

³³ Prop. 1992/93:171, Forskning i frontlinjen.

Forskningsstiftelserna bildades 1994. Tio miljarder kronor ur de tidigare löntagarfondmedlen fördes till stiftelserna för att stärka och utveckla svensk forskning. Sedan har flera stiftelser tillkommit och forskningsmedlen ökat.

Regeringens övergripande mål i propositionen var att skapa helt nya *förutsättningar för dynamik och förnyelse* inom forskningen, definierat som *ett ökat samarbete och samverkan mellan forskning och näringsliv*. Till dessa nya möjligheter hörde inrättandet av s.k. teknikbrostiftelser, tillskapandet av möjligheten för universitet och högskolor att äga forskningsbolag, samt ökade resurser för att förstärka forskningsmiljöerna vid de medelstora högskolorna. Utöver detta skulle rekryteringen av forskare öka väsentligt, inte minst på grund av de medel som skulle kunna tillföras forskarutbildningen från de nya stiftelserna.³⁴

Forskningens expansion kom vidare till uttryck genom ytterligare satsningar på forskarutbildningen, särskilt för unga doktorander. I samband med detta introducerades s.k. ”forskarskolor”. Det ansågs även primärt att väsentligen öka antalet kvinnor i forskningen. Därför presenterades ett tiopunktsprogram för fler kvinnor i forskning och forskarutbildning. Kvinno- och jämställdhetsforskningen fick kraftigt ökade anslag. Vidare fortsattes arbetet med att stärka det svenska deltagandet i dåvarande EG:s forskningsprogram. Dessutom kompletterades dessa program med ett flertal bilaterala samarbetsavtal.

En snabbt föränderlig omvärld ansågs aktualisera nya forskningsområden. En ny säkerhetspolitik i Europa bidrog till en förnyad satsning på säkerhetspolitisk forskning, bl.a. vid Utrikespolitiska Institutet. Ett särskilt institut för Central- och Östeuropaforskning inrättades vid Uppsala universitet. Andra typer av centrumbildningar etablerades inom medicin och naturvetenskapliga utbildningar på andra platser i landet. Forskning med inriktning mot områden av särskilt intresse för näringslivet gavs hög prioritet, vilket kom till uttryck genom såväl ordinarie forskningsinsatser som inom ramen för forskning från forskningsstiftelserna. Sådana områden var bl.a. bioteknik och mikroelektronik. Samtidigt beslutades att civilingenjörsutbildningarna skulle byggas ut.

För att kunna utveckla forskning vid flera orter beslutades att tilldela de mindre och medelstora högskolorna ytterligare resurser. Detta ansågs viktigt inte minst ur ett regionalpolitiskt perspektiv. Att upprätthålla en hög regional kompetensnivå var centralt. I syfte att uppmuntra till kontakter mellan det lokala näringslivet och högskolorna beslutades att inrätta ett särskilt forskningsstöd till mindre och medelstora högskolor som etablerade ett varaktigt forsknings-samarbete med till exempel industriföretag.

Forskningspolitikens inriktning 1997–1999

Forskningens stora betydelse för samhällets utveckling betonas hårt i den forskningspolitik som skall gälla för perioden 1997–1999 som fastställdes i

---

³⁴ Prop. 1993/94:177, s. 26.

1996 års forskningsproposition.³⁵ Den socialdemokratiska regeringens forskningspolitik syftar enligt propositionen till att ”upprätthålla omfattningen av forskningsinsatserna på den höga nivå som länge varit utmärkande för Sverige i internationell jämförelse. [...] Ett närmande mellan forskningen och andra samhällssektorer och en ökad samverkan mellan olika aktörer i forsknings-systemet är nödvändigt.”³⁶

I propositionen betonades att forskningen skall inriktas mer mot samhällets behov och att löpande nyttiggörande av forskningsresultaten är nödvändigt. Såväl forskare som forskningsfinansiärer uppmanas till att i ökad utsträckning uppmärksamma relevansen i den forskning som bedrivs. För att uppnå ambitionen om en mer *samhällsrelevant forskning* deklarerade regeringen att man avsåg att ändra i de instruktioner och föreskrifter som reglerar forskning och forskarutbildning.

Med anledning av förslagen i budgetpropositionen för 1997 ändrades högskolelagen så att högskolan åläggs att, förutom grundutbildning och forskning, ägna sig åt den s.k. tredje uppgiften, med vilket avses att högskolan skall samverka med det omgivande samhället.

Jämställdheten inom forskningen och forskning med ett genusperspektiv har också betonats som viktig. Såväl nya centra för genusforskning som nyinrättade tjänster med inriktning mot genusforskning har skapats. Inrättandet av s.k. ”Tham-professurer” har syftat till att få fram fler kvinnliga professorer i den annars så mansdominerade miljön vid lärosätena.

För att främja den långsiktiga kunskapsutvecklingen och samverkan med det regionala arbetslivet har beslutats att de mindre och medelstora högskolorna skall tilldelas fasta och ökade forskningsresurser.

Det svenska forskningssystemet med många forskningsfinansiärer anses medföra ett stort behov av samarbete över forskningsråds- och sektorsgränser. Till de områden som regeringen i propositionen ansåg vara prioriterade hör bl.a. forskning om globala problem, teknisk forskning och forskning kring socialt motiverade behov av ny teknikanvändning, forskning om ojämlikhet i hälsa, forskning om informationsteknik, skogsindustriell forskning, livsmedelsteknisk forskning och forskning kring landsbygdsutveckling.

Det behövs åtgärder för att underlätta förnyelse, det tvärvetenskapliga tänkandet och samarbetet över fakultetsgränserna. Som ett resultat av den i maj 1997 lagda propositionen Högskolans ledning, lärare och organisation (prop. 1996/97: 141) förändrades resurstilldelningssystemet för forskning och forskarutbildning. Sedan 1 juli 1998 fördelas resurserna inte längre per fakultet utan till fyra olika *vetenskapsområden*: humanistiskt-samhällsvetenskapligt, medicinskt, naturvetenskapligt och tekniskt. Syftet med detta är att tydligt markera skillnaden och prioriteringen mellan områdena. Anslagen går till

---

³⁵ Prop. 1996/97:5, Forskning och samhälle.

³⁶ Ibid. s. 1.

universitet och övriga högskolor som riksdagen beslutar. En högskola som inte är ett universitet skall efter beslut av regeringen kunna inrätta ett eller flera vetenskapsområden, inom vilka man därefter har rätt att anordna forskarutbildning och utfärda doktorsexamen.³⁷

Forskning 2000: Utgångspunkt för en ny färdriktning?

1997 tillsatte regeringen kommittén Forskning 2000³⁸ med uppdrag att bl.a. lämna förslag till övergripande och långsiktig inriktning av de statliga forskningsinsatserna. Kommittén skulle analysera de statliga forskningsinsatserna med utgångspunkt från samhällets behov och forskningens möjligheter, lämna förslag rörande forskningsorganisation och ansvarsfördelning mellan berörda organ samt lämna förslag som främjar samverkan och kunskapsutbyte mellan universitet och högskolor och samhällslivet i övrigt. Kommittén lämnade sitt slutbetänkande Forskningspolitik (SOU 1998:128) i november 1998.

Kommittén har velat besvara följande frågor:

- Varför skall staten finansiera forskning?
- Hur mycket skall staten svara för?
- Vilken inriktning skall insatserna ha?
- Hur skall forskningsfinansiering och forskning organiseras och bedrivas?
- Var skall forskningen bedrivas?
- Vem eller vilka skall fatta olika beslut?

Forskning 2000 föreslår att de totala FoU-insatserna ökas, så att Sverige kan ligga kvar i toppen på listan över världens mest forskningsintensiva länder. Sverige skall ses som ett bra land för näringslivet när det gäller FoU-insatser. Kommittén påpekar att grundforskningen utgör en allt mindre del av den svenska forskningen. Nedskärningar har skett samtidigt som kraven på forskningens nytta har ökat. Det har således uppstått en felaktig balans mellan grundforskning och direkt nyttoinriktad forskning. Kommittén vill öka resurserna för grundforskning och forskarutbildning. Den vill också stärka den akademiska friheten, tolkad som frihet för forskarna – enskilt eller kollegialt – att råda över forskningsverksamheten.

Forskning 2000 förordar en ökning av resurserna för både teknisk och naturvetenskaplig forskning. Huvudmotiveringen är att det sker en stark utbyggnad på utbildningssidan inom dessa områdena samt att det finns tydliga samhälleliga behov och efterfrågan på grundforskning inom dessa områden. Kommittén anser att resurserna för den samhällsvetenskapliga – bland annat den ekonomiska – forskningen kan dras ned. Även om det fortfarande finns ett stort sökandetryck till den samhällsvetenskapliga grundutbildningen bör den samhällsvetenskapliga forskningsorganisationen kunna omprövas.

Kommittén anser att direkt beställarstyrd FoU för utveckling av den statliga verksamheten bör öka. Statsmakterna behöver ett mera kvalificerat beslutsun-

---

³⁷ 1996/97:14, Högskolans lärare, ledning och organisation, s. 52.

³⁸ Dir. 1997:67, Den svenska forskningspolitiken.

derlag. Såväl myndigheter som statsmakter måste utveckla sin beställarkompetens. Själva utförandet av denna typ av forskning skall utföras professionellt och med personal med utbildning och kompetens för arbetsuppgiften.

Som underlag för forskningspolitik och planering föreslås två nya typer av dokument

- kunskapsstrategier
- forskningsstrategier.

Kunskapsstrategier skall, på regeringens uppdrag, utarbetas ”område för område” av ansvariga myndigheter och eventuellt också andra organ. Strategierna skall beskriva situationen på området med avseende på kunskapstillgång och kunskapsutveckling, utifrån en bedömning av framtida utveckling och behov inom området.

Forskningsstrategier skall tas fram av universitet, högskolor och forskningsråd. I dessa skall redovisas den övergripande och långsiktiga planeringen och policyn med avseende på forskning och forskarutbildning. Forskningsstrategierna bör bl.a. innehålla bedömningar av starka och svaga sidor i den egna organisationen, strategier i form av bredd, profilering och specialisering, samverkan, internationellt forskningssamarbete, lärarnas arbete inom forskning, forskarutbildning, forskningsinformation och utnyttjande av forskningsresultat. Strategierna föreslås redovisas för statsmakterna inför forskningspropositionerna. De bör även ligga till grund för den mer konkreta interna planeringen och verksamheten.

Forskning 2000 problematiserar samverkansbegreppet och skapar en egen definition av samverkan som att ”resurser, personella eller andra, inom högskolan används för verksamheter som primärt är motiverade med behov och önskemål inom näringslivet eller samhället i övrigt och, omvänt, att resurser inom näringslivet eller samhället i övrigt används i utbildningen och forskningen inom högskolan.” Samverkan är således, enligt kommittén, ingen speciell verksamhet utan ett sätt att utnyttja resurserna.

Centralt behövs inga särskilda föreskrifter eller stöd för särskilda samverkansformer. Det finns en risk att området blir överorganiserat. Universitet och högskolor bör se över, begränsa och samordna särorganisationerna som byggts upp för tredje uppgiften. För att ta bort problemet med oklarhet i begreppet samverkan och för att förtydliga vad som är universitetens och högskolornas primära uppgift, föreslår utredningen en ändring av högskolelagens paragraf om universitetens och högskolornas uppgifter. 2§ föreslås få följande lydelse:

”Högskolornas huvuduppgifter är utbildning och forskning. Utbildningen skall vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet. Med forskning jämnställs konstnärligt utvecklingsarbete.

Högskolorna skall svara för information om sin verksamhet.

Högskolorna skall medverka till att immateriella rättigheter till forskningsresultat tas till vara och till att forskningsresultat kan komma till praktisk användning.”

Utredningen föreslår att närmare föreskrifter om verksamheten och inte minst en policy för externt samarbete fastställs av universitets- och högskolestyrelserna.

Med anledning av utvecklingen och diskussionen under 1980- och 1990-talen ger Forskning 2000 intressanta signaler om en möjlig ny färdriktning när det gäller den svenska forskningspolitiken.

Referenser

- Regeringens proposition 1975:9, Reformering av högskoleutbildningen.
- Regeringens proposition 1976/1977:59, Utbildning och forskning inom högskolan m.m.
- Regeringens proposition 1977/78:100, Budgetpropositionen 1978.
- Regeringens proposition 1983/84:100, Budgetpropositionen 1984.
- Regeringens proposition 1983/84:107, Forskning.
- Regeringens proposition 1984/85:100, Budgetpropositionen 1985.
- Regeringens proposition 1985/86:100, Budgetpropositionen 1986.
- Regeringens proposition 1986/87:80, Om forskning.
- Regeringens proposition 1989/90:90, Om forskning .
- Regeringens proposition 1992/93:170, Forskning för kunskap och framsteg.
- Regeringens proposition 1992/93:171, Forskning i frontlinjen.
- Regeringens proposition 1993/94:177, Utbildning och forskning. Kvalitet och konkurrenskraft.
- Regeringens proposition 1996/97:5, Forskning och samhälle.
- Regeringens proposition 1996/97:141, Högskolans lärare, ledning och organisation.
- Kommittédirektiv (Dir. 1997:67), Den svenska forskningspolitiken.
- Byråkratin i backspegeln. Femtio år av förändring på sex förvaltningsområden (SOU 1997:7).
- Regeringens proposition 1997/98:1, Budgetpropositionen 1998.
- Forskningspolitik. Slutbetänkande av Kommittén för översyn av den svenska forskningspolitiken (Forskning 2000) (SOU 1998:128).

Högskoleverkets arbete med omvärldsanalys går ut på att bevaka, beskriva och analysera trender och tendenser i den svenska högskolans omvärld. I en serie arbetsrapporter presenteras några resultat av detta arbete. Syftet är att relativt snabbt och enkelt nå ut till olika målgrupper i sektorn. Rapporterna har olika inriktning och ambitionsnivå och har författats av olika medarbetare vid Högskoleverket. Gemensamt är att rapporterna diskuterar förhållanden utanför högskolan som är av betydelse för högskolans framtida utveckling.

Arbetsrapporterna finns tryckta i detta format och på verkets hemsida:

www.hsv.se/verksamhet/utredningar/omvarldsrapporter.html